

Хронологія перших деканів медичного факультету ужгородського державного університету (1945-1953)

[Вереш Є.І.]

19.07.1945 р. Народна Рада Закарпатської України декретувала створення Закарпато-Українського університету в Ужгороді з чотирма факультетами - історичним, філологічним, біологічним та медичним. Прийом заявок абітурієнтів був оголошений з наступного дня. Передбачався набір 180 студентів, в т.ч. 60 тих, хто бажав стати лікарем. Початок навчання планувався на перше листопада. Втім, 18.10.1945 р. Рада Народних Комісарів УРСР видала Постанову №1709 про відкриття Ужгородського Державного університету. Тож і вважається цей день офіційною датою заснування УжДУ. Щоправда, навчання розпочалося у ньому, з-за певних об'єктивних причин тільки з 1-го лютого 1946 р. [1, 3].

На самому початку документи за ректора університету підписував М.Матлах [2]. Перший офіційний ректор Аркадій Михайлович Куришко приступив до виконання обов'язків 27.11.1945 р. Через чотири дні він призначив деканом об'єднаного медичного і біологічного факультету доцента І.Г.Рогалья [5]. З початком навчального року медичний факультет був виділений у окремий структурний підрозділ університету. У подальшому, до весни 1953 р. його очолювали П.А.Євдокімов, Н.М.Краснопольська, І.М.Кудієнко, В.М.Кушко і В.Л.Хенкін.

Іван Герасимович Рогаль народився 1907-го року на Сумщині. Підлітком почав працювати. У 1928 р. поступив до Дніпропетровського педінституту (за "самовільний від'їзд на навчання" його виключили з компартії). У 1930-32 рр. він - студент ветеринарного відділу Сільсько-господарської Академії ім. Тімірязєва. А потім - аспірант Московського НДІ фізіології. У 1935-36 рр., у званні доцента, очолює кафедру фізіології тварин Полтавського сільськогосподарського інституту. В наступні дев'ять років працює у московських наукових закладах. Пізніше, після короточасного перебування у Херсоні, його направляють в Ужгород [29].

1 грудня 1945 р. доцент І.Г.Рогаль призначається завідувачим кафедрою біології УжДУ та, як згадувалось вище, деканом медико-біологічного факультету. Через п'ять місяців він стає також проректором університету по навчальній роботі. Наступного місяця його призначено проректсром з наукової роботи (керівництво навчальною роботою доручається І.Г.Чередниченкові). На цих посадах Іван Герасимович працював до 07.08.1947 р., коли у науковій частині його замінює В.М. Кушко [5, 21]. З його особистого клопотання бібліотека університету поповнилася літературою з 20 тисяч томів [29].

Доцент Рогаль, крім адміністративної роботи, займався ще й науково-дослідницькою роботою. Вивчив розповсюдження у Закарпатті каліфорнійської щитівки - небезпечного шкідника садів і видав на цю тему брошуру. Він проводив також дослідження (тема докторської дисертації) механізму дії ультра-фіолетового випромінювання на організм тварин [29]. Тут він зазнав критики за свої погляди з генетики, що розходилися з офіційними аксіомами того часу. Не виключено, він висловлював свої погляди на лекціях.

На таку думку наводить "Доповідна записка про роботу ужгородського держуніверситету за станом на 15 квітня 1946 р.", складена інспектором ректорату. В ній, зокрема, доцент І.Г.Рогаль характеризується як такий, що не забезпечує необхідну якість у викладанні свого предмету і взагалі втратив авторитет [9]. Сам Іван Герасимович вважав це наклепом, робив спробу виправдатись, але підтримки не отримав [29]. Навпаки, 01.09.1948 р. його було звільнено від обов'язків проректора. А через тиждень - "На підставі наказу Заступника Міністра Вищої Освіти СРСР Тохчієва А.В. за №3-05-16 від 03.09.1948 р. кандидата біологічних наук доцента Рогалья І.Г., який не забезпечив керівництво кафедрою біології, від виконання обов'язків завідувачого кафедрою біології та від роботи в університеті звільнити з 8 вересня 1948р." [23].

Другим деканом медичного факультету УжДУ з 14.03.1946 р. став в.о. зав.кафедрою анатомії Петро Олександрович Євдокімов. Доцент Євдокімов прибув до Ужгорода за направленням [5], та йому довелося працювати на медичному факультеті лише три з половиною місяці. У наказі Ректора від 06.06.1946 р. за №94 говориться: "В зв'язку з неможливістю дальшого використання доц. Євдокімова П.О., виконуючого обов'язки завідувачого каф.анатомії, з 6.VI.1946р. звільнити від роботи в університеті та відкомандувати в розпорядження МОЗ УРСР" [5].

Того ж дня наказом ректора №95 деканом медичного факультету була призначена доцент-гістолог Наталя Митрофанівна Краснопольська. Народилася 1895 року у м.Фергані. В 1926 р. отримала диплом агронома-зоотехніка. З 1929 р. працювала на викладацькій роботі у Саратові, Ленінграді, Новосибірську, Ташкенті,

Челябінську. В 1944 р. стає доцентом Київського медінституту. У грудні наступного року заступає на посаду зав. кафедри гістології УжДУ, згодом стає деканом медичного факультету [5, 26].

1946 рік був фактично початком створення медичного факультету УжДУ. Викладацький склад нараховував лише кілька осіб. Крім кафедр анатомії та гістології, за ним рахувалася ще кафедра загальної біології. Вивчення фізіології і біохімії почалося наступного року [21]. Та Н.М. Краснопольська внесла певний доробок у історію становлення медичного факультету. Але у вересні 1947 р. вона відмовилася від посади декана через слабе здоров'я, а через три роки звільнилася за власним бажанням з викладацької роботи [26].

Наступним деканом став кандидат медичних наук, доцент Іван Михайлович Кудієнко, зав. кафедрою патологічної фізіології. Він працював на цій посаді з 10.09.47 по 28.04.98 [21].

Народився Іван Михайлович на Київщині 1900 року у селянській сім'ї. В 1921-1926 рр. навчався у Київському медінституті, через два роки поступив в аспірантуру цього ж інституту. З 1931р. працює викладачем в медичних інститутах та наукових закладах Києва та Ленінграда. Захистив кандидатську дисертацію в 1935 році, звання доцента отримав в 1948 році. Мав кілька наукових публікацій у США. В 1941-46 рр. служив у армії. наступної осені приїхав до Ужгороду [27].

Це були важкі, але цікаві роки становлення медичного факультету, Михайло Іванович віддавав всі сили та енергію його розбудові. Набір студентів на 1948/49 навчальний рік було скорочено до 25 чоловік. Тож загальна кількість студентів складала 199 чол. [7]. Викладачів було недостатньо. Стабільного навчального розкладу не було ще кілька семестрів [4, 6, 27].

Та разом з цим було чимало позитивних моментів у житті факультету. В кінці 1947 р. відбулася Перша наукова сесія УжДУ, медична секція засідала 2-4-го грудня. Наступного року факультет переселився у власний теоретичний корпус [8, 10]. Розпочалася організація перших клінічних кафедр. В 1949 р. започаткована консультативна робота викладачів у поліклініках та виїзна медична допомога у районні заклади охорони здоров'я через санітарну авіацію [11, 22, 23]. І.М.Кудієнко викладав патфізіологію до 1957 року, згодом переїхав до Києва [27].

Василь Михайлович Кушко (1906-1962). Народився в Північній Осетії. 1925-30 рр. навчався у Ростовському медінституті. В кінці 1931 р. поступив в аспірантуру, через три роки працював асистентом кафедри біохімії. З 1939 р. працює на різних керівних військово-медичних посадах, докторську дисертацію захистив у 1946 році, з вересня він ст. науковий співпрацівник Інституту фармакології АМН СРСР. Наступного літа його відряджено до Закарпаття [28].

07.08.1947 р. він займає посаду проректора з наукової роботи, а через два тижні очолює кафедру біохімії [21]. Весною 1949 р. його призначено деканом медичного факультету і звільнено з посади проректора за відсутністю штатних одиниць [24].

Це були вже часи інтенсивної ідеологізації науки і навчально-виховної роботи, для переводу їх на рейки мічурінсько-лисенківських концепцій та павловського вчення на факультеті була потрібна сильна рука. В.М.Кушко відповідав цьому завданню. Тим більше, що він був дійсно талановитим вченим-біохіміком, представником значно більш матеріалістичних поглядів, ніж, скажімо, фізіологи О.Г.Мерщіков та І.Н.Кудієнко, яких разом з фармакологом П.І.Березанцевим неодноразово критикували за недостатній ідейний і науковий рівень викладання своїх дисциплін [12, 13, 14].

В.М.Кушко очолював медичний факультет два роки. В 1950/51 навчальному році тут навчалось 315 студентів [15]. Потім відбувся сьомий набір медиків. Практично була реалізована програма організації кафедр і самостійних курсів викладання, адже наторік у лютому очікувався перший випуск лікарів. Отже, розбудова вузу не стояла на місці. Наукова робота також набирала темпів. Вона стала пов'язуватись і з потребами практичної охорони здоров'я, націлювалась на вивчення і вирішення проблем найбільш частих у закарпатському регіоні захворювань, крайових патологій. Налагоджувалася робота студентського наукового товариства. Викладачі-клініцисти активізували практичну допомогу лікувально-профілактичним закладам області. В середині 1951 р. на медичному факультеті працювали усього 32 викладачі, серед них 4 професори, 17 доцентів і кандидатів наук [15].

В.М.Кушко звільнився з роботи в УжДУ перед самим початком 1951/52 навчального року, у зв'язку з відбуттям до Дніпропетровська [25]. Через два роки він уже працює в П.Московському медичному інституті та стає консультантом кремлівської лікарні.

Шостим по порядку деканом медичного факультету УжДУ був Валентин Львович Хенкін (1901-1973) - людина високої інтелігентності, блискучий педагог, талановитий вчений. У 1921-26 рр. навчався у Північно-Осетинському Держуніверситеті, потім впродовж одинадцяти літ займався практичною хірургічною роботою. У 1937-41 рр. працював асистентом, а потім доцентом кафедри хірургії у Ростові на Дону. У воєнні роки займав провідні військові хірургічні посади. 1946-го року повернувся до Ростова. Докторську дисертацію захистив у 1950 р. [17, 30].

В.Л.Хенкін прибув в Ужгород та очолив кафедру загальної хірургії 04.09.1950 р. Через рік він перейшов на кафедру госпітальної хірургії. 01.09.1951 року його призначено деканом медичного факультету На цій посаді працював майже два роки, звільнився за власним бажанням та відбув до Чернівців [25].

Матеріально-технічна база медичного факультету УжДУ розширилася і зміцніла протягом чотирьох семестрів керівництва Валентина Львовича. У 1952 р. відбулися перші два випуски лікарів УжДУ, а у червні наступного - третій. Видано усього 173 дипломи. 84 випускники були направлені на роботу в Закарпатські лікувально-профілактичні заклади. Перші відгуки про їх кваліфікацію були дуже позитивними [16, 19].

Сам декан, щоправда, не був цілком задоволений станом справ на факультеті. Ще на засіданні вченої Ради університету 03.09.1951 р. він наголосив: "У нас відсутні деякі кафедри і спеціалісти. Це становище продовжується з року в рік... Деякі дисципліни не мають повного навантаження, а для їх читання запрошують лекторів з інших вузів" [18]. Принципової вимогливості дотримувався він також стосовно науково-дослідницької діяльності факультету, маючи на увазі актуальність більш уважного вибору предмету цієї роботи, проведення фундаментальних досліджень, кооперацію клінічних і теоретичних кафедр навколо спільної тематики, диктованої потребами практичної охорони здоров'я тощо.

У 1952/53 навчальному році на факультеті було 289 студентів. Працювало 16 наукових гуртків. До їх роботи було залучено майже всіх студентів, серед них 106 членів СНТ. Відбулося 95 засідань студентських наукових гуртків [20]. 07.02.1953 р. на медичному факультеті розпочали навчання перші три аспіранти - акушер-гінеколог, терапевт і хірург. Наступний, дев'ятий набір студентів був збільшений до 75 чол. [19].

В 1953 році професор В.Л. Хенкін переїхав у Чернівці. багато колег і студентів шкодували за ним, сам він також нудьгував за Закарпаттям. Тож, при можливості, він неодноразово навідувався у наш край. І був дуже радий, коли у 1958 р. його призначили Головою ДЕК на восьмому випуску лікарів УжДУ. Це дуже відповідальне і почесне завдання було для нього святковою подією. Тож, коли субординаторам-випускникам першої групи були оголошені оцінки за їх відповіді на останньому державному іспиті, Валентин Львович звернувся до них чи не з найтеплішими у своєму житті словами, і, побажавши всім успіхів у важкому життєвому шляху лікаря, закінчив коротку настановчу промову такою думкою:

"Дорогі колеги! Від тепер вам доведеться працювати на репутацію п'ятнадцять років. Потім вона спрацює на вас". Ця досвічена людина залишила після себе гарні спогади серед своїх учнів, яких він виховував на нашому факультеті. Помер В.Л. Хенкін 1973 року.

Метою цієї статті було, перш за все, нагадати окремі моменти та епізоди з минулого ужгородської лікарської Alma mater на перших сходинах її існування, розвитку, пригадати шістку перших її керівників, які назавжди ввійшли в історію розвитку факультету.

АРХІВНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. ДАЗО (Державний архів Закарпатської області, м.Берегово): Фонд р545.- опис 1.- од.зберігання 1.- листи 1-4, 5-13.
2. ДАЗО: Фонд р545.- опис 1.- од.збер. 2.- листи 48, 52.
3. ДАЗО: Фонд р545.- опис 1.- од.збер. 13.- лист 1.
4. ДАЗО: Фонд р545.- опис 1.- од.збер. 29.- листи 1, 45-46.
5. ДАЗО: Фонд р545.- опис 2.- од.збер. 7.- листи 1-3, 4, 33, 39.
6. ДАЗО: Фонд р545.- опис 4.- од.збер. 11.- лист 23.
7. ДАЗО: Фонд р545.- опис 4.- од.збер. 23.- листи 10-12.
8. ДАЗО: Фонд р545.- опис 4.- од.збер. 33.- листи 2-6.
9. ДАЗО: Фонд р545.- опис 6.- од.збер.-10.- листи 1-5.
10. ДАЗО: Фонд р545.- опис 6.- од.збер. 20.- лист 3.
11. ДАЗО: Фонд р545.- опис 6.- од.збер. 22.- лист 64.
12. ДАЗО: Фонд р545.- опис 6.- од.збер. 193.- листи 7-9.
13. ДАЗО: Фонд р545.- опис 6.- од.збер. 213.- листи 4-8.
14. ДАЗО: Фонд р545.- опис 6.- од.збер. 217.- листи 106-112.
15. ДАЗО: Фонд р545.- опис 6.- од.збер. 223.- листи 77-98.
16. ДАЗО: Фонд р545.- опис 6.- од.збер. 313.- листи 2-6, 27-29.
17. ДАЗО: Фонд р545.- опис 6.- од.збер. 393.- листи 32-37.
18. ДАЗО: Фонд р545.- опис 6.- од.збер. 395.- лист 12.
19. ДАЗО: Фонд р545.- опис 6.- од.збер. 425.- листи 1-133.
20. ДАЗО: Фонд р545.- опис 6.- од.збер. 426.- листи 30-59.
21. Архів УжДУ: Книга наказів Ректора Ужгородського Державного університету за 1947 р. Т.1.- С.97, 196, 216.

22. Архів УжДУ: Книга наказів Ректора Ужгородського Державного університету за 1948 р. Т.1.- С.6, 97.
23. Архів УжДУ: Книга наказів Ректора Ужгородського Державного університету за 1948 р. Т.2.- С.2, 6-8, 51, 106, 109, 114, 116, 134, 144.
24. Архів УжДУ: Книга наказів Ректора Ужгородського Державного університету за 1949 р. Т.1.- С.59.
25. Архів УжДУ: Книга наказів Ректора Ужгородського Державного університету за 1951 р. Т.2.- С.196, 217.
26. Архів УжДУ: Особова справа Краснопольської Н.М.
27. Архів УжДУ: Особова справа Кудієнко І.М.
28. Архів УжДУ: Особова справа Кушко В.М.
29. Архів УжДУ: Особова справа Рогалі І.Г.
30. Архів УжДУ: Особова справа Хенкіна В.Л.

SUMMARY

CRONICLE OF THE FIRST DEANS OF THE MEDICAL FACULTY OF UZHGOROD STATE UNIVERSITY

(1945-1953)

Veresh E.I.

The medical faculty of Uzhgorod university was founded in the second half of 1945. Six deans headed this staff till the spring of 1953. They were I.G.Rogal, P.A.Yevdokimov, N.M.Krasnopolska, I.M.Kudienko, V.M.Kushko, V.L.Henkin.

Author of this article presented the short description of their contribution to the affair of the beginning development of the medical faculty and simultaneously showed some of the episodes from the first stage of the history of this high medical school.

